

MĘDREK (80) *sb m*

e jasne.

sg N mędrək (15). ◊ *G* mędrka (1). ◊ *D* mędrkowi (1). ◊ *A* mędrka (2). ◊ *I* mędrki(e)m (1). ◊ *V* mędrku (2). ◊ *pl N* mędrkowie (23). ◊ *G* mędrk(o)w (19). ◊ *D* mędrk(o)m (5). ◊ *A* mędrki (6). ◊ *I* mędrkami *NiemObr* (2), mędrki (1) *RejKup*. ◊ *V* mędrkowie (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Peior. Człowiek bezpodstawnie uważający się lub uważany za mądrego; sciolus Calep, Cn; qui sapiens sibi videtur Cn (74) : Rychley mędrək przez kij skoczny [= znajdzie się w trudnej sytuacji] RejJóz D5v; Zwłacza [osadzę piekło] ktemu temi mędrky Co to mają rozum pretky RejKup x5, x4v; Kryftus Pan aby nas ftale w piśmiech íprawił/ Tedy ie w przypowieściach tu mędrkom zoftawił. Aby ftyżąc nie mogli nic rozumieć o tym *LubPs* gg2; *RejFig* Bb7v; *RejZwierz* 57; *Calep* 955a; Niechćiej być mędrkiem więcej niżeli potrzebá *LatHar* 372 marg.*

a. *O uczonych, filozofach, pisarzach z pozycji negującej ich rzeczywistą mądrość lub ich kompetencje; arguator Calep, Cn; sophista (sophistes) Mącz (55) : A tak oni mędrkowie co wypifowali/ Rozliczne fwieckie burdy y iáko pływáli/ Po morzu y gdzye Scilla y Kárybdis bywa/ [...] Owa niebo y zyemię piłmy pokryłáli/ Okázuiąc rozumy dziwy wymyłáli. RejWiz 5; GrzegRóżn O2; Mącz 402c; Prot A3v; iż wam oznaymię tájemnice woley á przeźrzenia kroleństwá iego fwiętego/ czego oni záflepieni mędrkowie nigdy mieć áni znáć nie mogą. RejPos 289, 168, 209, 214, 227v, 231 (14); RejZwierc 9v, 10; Zá iych świádectwem / bezpieczniem niektóre słowá/ abo y wirfze całé od Heretykow podrzucone/ álbo od głupich piłarzow/ lub od mędrkow wmiełzáne/ powyrzucá. BudNT przedm d2, przedm b6v [2 r.], b7, b7v; CzechRozm 159; Wierz mi że ci Sárniccy ćwiczenia Polłkiego/ Celuią wiele mędrkow tám z Rzymu wálzego *PaprPan* T2v, S4v; *NiemObr* 142; *Calep* 93b.*

W połączeniu szeregowym (1): A oni mędrkowie/ oni Biłkupi/ oni Fárizáyfcy doktorowie/ z dáleká iáko Thurowie/ potrzáłaiąc porożym fwoim/ chodzili od tego. RejPos [290].

Wprzeciwstawieniu: »mędrək ... prosta(cze)k (a. ludzie prości)« (11): Iż odiawłzy mądrość od mędrkow dam ią proftaczkom. RejAp 104; RejPos 159v [2 r.], 160v, 235v marg, 277 marg, 287v, 288v, 289v marg; NiemObr 143, 179.

W charakterystycznych połączeniach: leda mędrək, nędzny (4), niewierny, pyszny, zaślepiony, żydowski; mieć (się) za mędrka (2).

Wyrażenia: »mądrość mędrkow« (3): Gdyż zówždy obiecował poháńbiáć á poftromacáć mądrość mędrkow tákich/ ktorzy to o łobie wiele mnimáią á rozumieią/ nic nie pomniąc ná Pána fwego RejPos 201v, 17v, 227v.

»mędrək świata tego (a. tego świata)« (17): Gdyż oto tákowe vbożuchne národzenie iego/ v ludzi niewiernych obráżeniem ieft/ á v mędrkow fwiátá tego ieft połmiewiłkiem. RejPos 17v, 159v [2 r.], 160, 233, 235v [2 r.], 287v (14); NiemObr 179; ArtKanc L2v; Táką tedy Philofophią Apoftoł potępia/ ktora wiárę Chreścijáńłką wywroćić všíluie: á nie tę która iey náprzećiw mędrkom tego fwiátá broni. WujNT 699. [Przydawka „świata tego” w RejPos występuje bardzo często przy różnych rzeczownikach].

Szeregi: »mędrak a chytrzek« (1): Iż dzyękuie ty Boże Oycze/ iżeś zākrył á odiałeś ty táiemnice Bołkich łpraw łwoich od mędrkow á od chytrcow łwiátá tego/ á dałeś ie zrozumieć proftaczkom á máluczkim. *RejPos* 287v.

»mędrak a (nie) doktor« (2): iáko tu Ewányeliłtá piłze/ iż nie vmieli przed nim nie włyfcy mędrkowie oni/ á doktorowie oni żydowfcy w Dámálzku *RejPos* 283v, [290]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»filozof i mędrak« (1): Filozofom y pyłznym mędrkom łwiátá tego/ Zākryłeś táiemności krolełtwá wiecznego *ArtKanc* L2v.

»mędrak a nauczony w zakonie« (3): Gdyż piłze Ewányeliłtá/ iż tám byli włytko mędrkowie á náuczeni w zakonie/ á wždy włyfcy zámilknęli/ á nie vmieli dáć ná to odpowiedzi ładney. *RejPos* 231v, 235, [308].

»mędrak, (a, albo) wymyślacz« (6): O nędzny mędrku/o nędzny wymyłłacz/ ielzceby to máło ná tym by łie łwiát połmiewał s ciebie *RejPos* 288v, 233, 235v [2 r.], [290]v; *RejZwierc* 11v.

b. *Dowcipnił* (1) : Iechał tákież przez niepomnie ktore miáło człowiek otyły/ á iákił mędrak wżrzawfzy on ie^{go} wielki brzuch/ powiedział/ Drudzy ludzye zá łobá łumki nołzą/ ále ie then ma przed łobá *GórńDworz* Qv.

2. *Człowiek sprytny, chytry, przebiegły, podstępny; artifex, captiosus, veterator* *Mącz*; *vafer* *Modrz*; *argutulus* *Cn* (6) : *Mącz* 35b, 491b; Rad vyrzę ty Obrzymy ktorzy im zdołáią/ Bá y mędrki tákowe co ie ołzukáią *Paprpán* O4; ináčzey łobie trzeba poczynác przeciwko Vliłsełowi onemu chytremu mędrkowi: á ináčzey przeciwko Aiáxowi/ chocia wielkiemu meżowi [!]/ ále nieták fortelnemu. *ModrzBaz* 112v; *KlonFlis* H2.

mędrak na co (1): *Artifex ad corrupendum iudicium*, Mędrak ná skażenie łądu. *Mącz* 16d.

Synonimy: **1.** *chytrzek, dowcipnik, sofista, wymyślacz*; **2.** *chytrek, ćwik, lis, matacz*.

Cf KRASOMĘDREK, MĄDRY, MĘDRELA, MĘDROSZKA, MĘDRZEC